

In verbinding met de toekomst
Yn ferbining mei de takomst
Ambitiedocument Súdwesthoeke

In verbinding met de toekomst

Yn ferbining mei de takomst

Ambitiedocument Súdwesthoeke

Inleiding

Voor u ligt het Ambitiedocument Súdwesthoeke. Dit document is het resultaat van een kort en intensief proces. De gezamenlijke ambities van alle partners (Gemeente De Friese Meren, Gemeente Súdwest Fryslân, Wetterskip Fryslân en Provincie Fryslân) zijn hierin bijeen gebracht. Het Ambitiedocument Súdwesthoeke gaat over de weg naar een duurzame economie, een veerkrachtige IJsselmeerkust, een robuust toekomstgericht watersysteem, een uitdagend landschap, een krachtige samenleving en een onderscheidend cultureel historisch erfgoed.

Het Ambitiedocument heeft drie doelen: (1) een streefbeeld beschrijven voor de regio Súdwesthoeke dat een prikkelende en inspirerende werking heeft richting overheden, maatschappelijke partijen en ondernemers; (2) een toetsingskader bieden voor projecten om te bepalen of ze aansluiten en bijdragen aan de ambities van de regio en een basis vormen voor een investeringsagenda; (3) inzicht bieden in keuzes die door de verschillende overheden gemaakt zijn en houvast bieden aan de afwegingen die nog gemaakt gaan worden. Het document nodigt de betrokken partijen uit om met elkaar in gesprek te zijn over ambities en uitdagingen.

Drie sleutelwoorden vormen de rode draad in dit Ambitiedocument: *Gastvrijheid, Duurzaamheid en Transformatie*. Bij het begrip gastvrij gaat

het over goed gastheerschap en over de hoge kwaliteit van de omgeving en voorzieningen. Met duurzaamheid wordt in de verschillende hoofdstukken verteld hoe we de ambities ook voor toekomstige generaties zullen waarborgen. Transformatie is het begrip waarmee wordt aangeduid dat we voortdurend in beweging zijn om onze omgeving en manier van werken in overeenstemming te brengen met nieuwe ontwikkelingen en toekomstwensen.

Met die doelen en sleutelwoorden wil het Ambitiedocument graag een kader aanreiken om te kunnen ontwikkelen, innoveren en programmeren. Met het actuele beleid als uitgangspunt is de verbinding naar een verderaf gelegen horizon gelegd.

Gebiedsbeschrijving

De Súdwesthoeke kan met ruim 120 kernen, 130.000 inwoners en zeven van de Friese elf steden met recht een bijzondere regio genoemd worden. Een groot deel van het gebied maakt deel uit van het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân en het gebied herbergt een grote rijkdom aan cultuur en erfgoed. De landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom in combinatie met de IJsselmeerkust en de binnenmeren zorgen voor een bloeiend (watersport)toerisme.

A. Een duurzame economie

In de Súdwesthoeke zetten we in op een sterke duurzame economische ontwikkeling, die aansluit bij de kwaliteiten en de potenties van de regio. We werken aan een robuuste economie, waarin het MKB een belangrijke positie inneemt als drijvende kracht voor onze economie en lokale werkgelegenheid. De inspanningen richten zich vooral op de transitie naar een op kennis en innovatie gebaseerde economie. Ondernemers, onderwijs- en onderzoeksinstellingen en overheden benutten hun talenten om bij te dragen aan nieuwe sterke, grensverleggende netwerken. Innovatie is daarbij het kernwoord. De focus ligt op watergebonden, toeristische, ambachtelijke bedrijvigheid en de landbouw.

Een aantal, voor onze regio, specifieke thema's passeert hieronder de revue.

Recreatie en toerisme

De Súdwesthoeke is een parel in het Noorden. Met de karakteristieke Friese meren, de wereldberoemde Afsluitdijk, de IJsselmeerkust, een prachtig Nationaal Landschapen een zeer rijk cultureel historisch erfgoed, heeft dit gebied grote aantrekkingskracht op toeristen en recreanten. De toeristische bedrijvigheid is van groot belang voor de regionale

werkgelegenheid. Wij juichen de verdere ontwikkeling van watergebonden, natuur- en cultuurgebonden recreatie en toerisme toe. De recreatieve sector is een belangrijke katalysator voor de leefbaarheid in onze kernen. De stroom toeristische bezoekers biedt kansen om voorzieningen te behouden en te versterken die belangrijk zijn voor de eigen bevolking. De sector heeft belang bij het op orde brengen van de basisinfrastructuur, zoals fiets- en wandelpaden, vaarwegen (met bijzondere aandacht voor elektrisch varen) en een uniforme bewegwijzering. Deze infrastructurele belangen zijn collectieve opgaven, die we niet bij individuele ondernemers kunnen neerleggen. We onderkennen dat we in kwaliteit en gastheerschap nog sprongen kunnen maken. Vooral op de kwaliteit van het toeristische aanbod en de innovatiekracht van ondernemers willen we vernieuwen. Gastvrij en goed gastheerschap zijn de sleutelwoorden. De meeste recreatieve voorzieningen zijn in basis beschikbaar, het is de kunst om ze optimaal te benutten. Dit vraagt om een slimme marketingstrategie en een sterke digitale infrastructuur.

Mensen zijn op zoek naar ontspanning, rust en ruimte. In de toekomst zal dit steeds belangrijker worden. Recreatie heeft een belangrijke link met de kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie: vooral de belevingswaarde ervan. Gasten komen voor deze kwaliteiten naar het gebied. Een zorgvuldige sturing versterkt de kwaliteit en de belevingswaarde. In onze toeristische ontwikkeling streven we een 'gouden standaard' na: onze keuzes zijn in balans met de kwaliteit van onze omgeving. Behoud van de landschappelijke waarden en conservering van de meer kwetsbare gebieden zijn essentiële randvoorwaarden.

We willen de aantrekkingskracht, ook voor buitenlandse bezoekers, vergroten door het organiseren van topevenementen en voorstellingen. Dit sluit volledig aan bij het programma Culturele Hoofdstad 2018 dat voor de komende jaren als overall vliegwiel fungeert in de provincie.

Sterke stedelijke clusters

Langs de rijkswegen A6 en A7, die een soort natuurlijke begrenzing zijn van de Súdwesthoeke, liggen de stedelijke clusters Bolsward, Sneek, Joure en Lemmer. Hier is het grootste deel van de werkgelegenheid in de Súdwesthoeke geconcentreerd. Ook de grote, regionale voorzieningen op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en (financiële) dienstverlening zijn er sterk vertegenwoordigd. Deels reikt de betekenis van deze voorzieningen ook buiten de grenzen van het gebied. Die kracht gaan we nog veel beter benutten.

Met betrekking tot de bedrijventerreinen ligt onze focus op transformatie van de huidige bedrijventerreinen. Revitalisering, herstructurering en verduurzaming zijn instrumenten om onze bestaande bedrijventerreinen te versterken en nieuwe, uitdagende impulsen te geven. Innovaties in de samenleving én in het bedrijfsleven dragen bij aan verrassende economische vernieuwing.

De Súdwesthoeke is een geweldige regio om te wonen en te werken. Een gunstig woonklimaat bindt werkgevers en werknemers. Daarom zetten we krachtig in op het behouden en versterken van onze aantrekkelijke woonomgeving. Ook hier geldt dat transformatie de hoofdpoging is: we kijken naar nieuwe mogelijkheden voor bestaand vastgoed, naar een eigentijdse invulling van lege plekken in de bebouwde omgeving en waar nodig verantwoorde sloop. We maken heldere keuzes en kiezen daardoor voor kwaliteit.

De scheeps- en jachtbouw

De maritieme sector is één van de economische sleutelsectoren van onze regio. Scheeps- en jachtbouw zijn sterke activiteiten in een sector die zorgt voor veel werkgelegenheid. Zowel binnen de grotere bedrijven als

bij de vele kleine MKB-bedrijven en toeleveranciers, zoals jachtontwerpers en -bouwers, (roestvrij)staalbedrijven, jachtschilders en interieurbouwers en bootverhuurders. De scheeps- en jachtbouw is erg innovatief, bijvoorbeeld als het gaat om de toepassing van nieuwe materialen en brandstoffen. De sector is nauw verweven met andere sectoren (zoals metaalbouw en toerisme) en sterk verankerd in diverse opleidingen in de regio (Friese Poort) en provincie (NHL).

Zorgeconomie

Het belang van de zorgeconomie voor de (sociaal-)economische ontwikkeling van Fryslân zal naar verwachting de komende jaren steeds meer toenemen, vanwege ondermeer de groeiende zorgvraag en aandacht voor een gezonde levensstijl en gezond ouder worden. Deze zorgeconomie (en *healthy ageing*) is een dynamische sector. De zorg is een bron voor nieuwe (technologische) vindingen, innovatieve behandelmethoden en -concepten en voor nieuw ondernemerschap. Wij stimuleren ontwikkelingen die leiden tot nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid in onze regio, door gebruik te maken van het

voorzieningenaanbod in combinatie met de landschappelijke kwaliteit. *Healthy ageing* wordt wat ons betreft *happy ageing*.

Duurzaamheid

Er zijn volop maatschappelijke uitdagingen op het gebied van schoner water, duurzame energie, afval als grondstof, gezond voedsel en verbetering van de gezondheid en leefbaarheid.

De Súdwesthoeke zal op termijn volledig energieneutraal zijn. Daarvoor wekken we met elkaar onze energie eigen op, onder andere door gebruik te maken van energiebronnen als zon, wind, aardwarmte en biomassa. Naast de eigen energievoorziening zien we duurzame winst in principes als *Cradle-to-cradle* en *debiobased economy*. Natuurlijk is landschappelijke kwaliteit een randvoorwaarde.

Lokale duurzaamheidsinitiatieven in de dorpen en kernen van de Súdwesthoeke omarmen we. We zijn er op gericht om regelgeving zo te gebruiken dat we innovaties en bewonersinitiatieven helpen mogelijk maken.

Als lokale overheden hebben we op het gebied van duurzaamheid een voorbeeldfunctie. We richten onze gebouwen, wagenparken en werkzaamheden duurzaam in en stimuleren 'groen leven' bij onze medewerkers.

Arbeidsmarktbeleid

Om onze economische ambities waar te maken en onze concurrentiepositie te versterken, werven we in de Súdwesthoeke goed opgeleide arbeidskrachten. Door demografische ontwikkelingen is er sprake van schaarste aan arbeidspotentieel. Met andere partijen in de

Triple Helix (de driehoek van onderwijs, ondernemers en overheid) zetten we ons in om jonge mensen te behouden voor de regio. We streven in onze regio naar een onderwijsaanbod tot en met mbo-niveau. De inzet op werkend leren heeft een directe spin-off naar ons lokale MKB. We zoeken samenwerking met hbo-opleidingen en kennisinstellingen elders in de provincie om elkaar te versterken.

B. Een veerkrachtige IJsselmeerkust

De IJsselmeerkust is de westelijke grens van de Súdwesthoeke en de fysieke barrière tussen het IJsselmeerwater en het land daarachter. Hogere temperaturen, een dalende bodem en stijgende zeespiegel zijn ontwikkelingen die er om vragen dat we anticiperen op een toekomstbestendige regio met uitdagende perspectieven voor wonen, werken en recreëren. De overheid heeft een actieve rol om bij te dragen aan plannen voor de toekomst en het afwegen van belangen; enerzijds om ons te beschermen tegen overstromingen, anderzijds om te zorgen voor voldoende zoetwater. Deze plannen en maatregelen krijgen plek in het nationale Deltaprogramma.

Om goed te kunnen inspelen op veranderende meteorologische omstandigheden, is het belangrijk dat de watervoorraad in het IJsselmeer vergroot wordt en dat we hier flexibel mee werken. Dit is geregeld in de Deltabeslissing IJsselmeergebied. Dit betekent dat het zomerpeil kan worden verhoogd naar -10 cm NAP en kan uitzakken naar -30 cm NAP. De negatieve gevolgen hiervan, voor met name natuur, worden gemitigeerd via het Deltafonds. Daarvoor is € 12 miljoen gereserveerd. In combinatie daarmee zijn er kansen voor natuur(ontwikkeling) en de recreatieve sector, denk hierbij aan de aanleg van strandjes en de ontsluiting van het kustgebied. Op locaties waar dijkversterking moet plaatsvinden, liggen zogenaamde 'koppelkansen'; bijvoorbeeld omdat de werkzaamheden goed zijn te combineren met natuurontwikkeling, behoud of versterken van cultuurhistorie, landschap en beleving. We zullen voor de Friese IJsselmeerkust, in het kader van het Deltaprogramma, een investeringsprogramma ontwikkelen. Daarbij willen we regionale ambities en koppelkansen in beeld brengen.

De Afsluitdijk

De Afsluitdijk is, samen met de Zeeuwse deltawerken, het icoon van Nederland wanneer het gaat om onze strijd tegen het water. Deze scheiding tussen zoet en zout water is echter aan vernieuwing toe. De komende jaren wordt de dijk opgehoogd en de capaciteit van de spuisluizen vergroot om in de toekomst verzekerd te blijven van droge voeten. Dit Rijksproject biedt kansen om de Afsluitdijk ook anderszins tot ontwikkeling te brengen. Onze (inter)nationale bezoekers willen hét verhaal rond de Afsluitdijk beleven en bewonderen. De mogelijkheden daarvoor gaan we de komende jaren veel beter benutten. Het is een belangrijke opgave om aan te haken op Culturele Hoofdstad 2018, wanneer we veel extra gasten in onze regio mogen verwelkomen. De handen gaan dus uit de mouwen, want de Afsluitdijk beschouwen we als de noordelijke toegangspoort tot Fryslân en onze regio en is absoluut een topattractie voor de streek. Het bedrijfsleven, onderwijs en de politiekspannen zich gezamenlijk in voor een vernieuwde dijk. Er zijn al veel plannen ontwikkeld die inhaken op de potenties van de Nieuwe Afsluitdijk. Duurzame energie, ecologie, recreatie en toerisme en ruimtelijke kwaliteit spelen er een voorname rol. Alle plannen en ideeën versterken elkaar. Het nieuwe verhaal van de Afsluitdijk is een multifunctionele dijk.

C. Een robuust toekomstgericht watersysteem

Met ons waterheer gaan we gezonde en veerkrachtige watersystemen in stand houden en versterken zodat een duurzaam gebruik blijft gegarandeerd. Hier zijn drie belangrijke pijlers essentieel: voldoende water, waterveiligheid en schoon water. In de Súdwesthoeke is het stelsel van meren, vaarten en kanalen zeer karakteristiek. Ze zijn het decor en podium voor recreatieve activiteiten en zijn sterk bepalend voor het landschappelijke beeld. Bovendien herbergen de meren en de omliggende gebieden bijzondere natuurwaarden. Enkele meren zijn niet voor niets onderdeel van het Europese Natura 2000 netwerk. Bij ons waterbeleid houden we sterk rekening met de wensen vanuit deze invalshoeken. Dat doen we ook met betrekking tot aspecten als het behoud en versterken van cultuurhistorie en landbouw.

Voldoende water

Een veranderend klimaat vraagt om een robuust watersysteem. Met dit systeem van sloten, vaarten, gemalen en sluizen hebben we vrijwel altijd voldoende water van goede kwaliteit beschikbaar voor de gebruiksfuncties landbouw, natuur, stedelijk gebied en recreatie. Deze functies hebben alle hun eigen wensen met betrekking tot peil en inrichting. We willen een watersysteem dat goed bestand is tegen perioden met extreme neerslag en extreme droogte. Daarnaast willen we dit systeem als geheel tegen maatschappelijk acceptabele beheer- en inrichtingskosten beheersbaar houden. Dit vraagt om keuzes met betrekking tot inrichting en beheer. In overleg met de streek wordt in gebiedsgerichte projecten gekeken hoe de watersystemen toekomstgericht en duurzaam ingericht kunnen worden.

Een aantal aspecten heeft in onze regio bijzondere aandacht: de maaiveldvaling door veenoxidatie, de aantasting van bebouwing (paalrot) en het (agrarisch)natuurbeheer. Vooral de zorg voor weidevogels en de wensen vanuit de recreatieve sector zijn uitdagingen waar we in de Súdwesthoeke op in willen spelen.

Veilige dijken

De Súdwesthoeke wil een aantrekkelijk en veilig gebied zijn, waar inwoners met genoeg en vertrouwen kunnen wonen, werken en recreëren. Het systeem van (polder)dijken biedt deze bescherming. Al onze keringen zijn klaar voor de toekomst en voldoen aan de wettelijke normen. Bij dijkversterkingen en oever- en kadewerken wordt rekening gehouden met ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie.

We willen watersystemen beleefbaar houden door het open houden van oevers (geen hoog opgaande beplanting) en door oevers zoveel mogelijk

openbaar toegankelijk te maken. En zo mogelijk geven we een functie aan waterwegen als onderdeel van een groter geheel. Dit draagt bij aan versterking, behoud en verdere ontwikkeling van de watersystemen als geheel.

In het veenweidegebied hebben we uitdagingen die tot hogere kosten leiden van het waterbeheer door de bodemdaling. Het ophogen en verbreden van boezemkaden, de instandhouding van de hoogwatercircuits, het verlagen van gemalen en stuwen en het verdiepen van watergangen zijn noodzakelijke maatregelen om de gevolgen van bodemdaling te beperken, tenzij er wordt gekozen voor functiewijziging. Na zorgvuldige afwegingen maken we daar de komende jaren keuzes in.

Schoon water

‘Gastvrij zijn’ betekent dat onze eigen bevolking en onze gasten veilig, sportief en gezond kunnen zwemmen en recreëren en dat het water er aantrekkelijk en uitnodigend uitziet. Water is een van de kernkwaliteiten van onze regio. We willen daarom schoon, veilig en aantrekkelijk oppervlaktewater. Wij willen dit bereiken door het terugdringen van lozingen van vuil water en het verbeteren van de inrichting van de meren, vaarten en kanalen.

Watertechnologie

Watertechnologie is een speerpunt in het Friese provinciale beleid. Gezien onze waterrijkdom, onze opgaven en uitdagingen in het beheer ervan zien wij onze regio als ideale proeftuin voor de watertechnologie. We werken dus graag mee aan projecten en initiatieven op dit gebied.

D. Een uitdagend landschap

Het landschap is de meest bepalende factor voor de beeldvorming van onze inwoners en gasten in de regio. Wij willen de kracht van de factor landschap maximaal inzetten.

De Súdwesthoeke is als Zuidwest-Fryslân één van de twintig nationale landschappen die ons land telt. Het Nationaal Landschap Zuidwest-Fryslân herbergt zo ongeveer alle landschapstypen die Fryslân rijk is. In het noorden liggen terpen met Middeleeuwse verkavelingen. Centraal ligt het zuidelijke deel van het Friese Merengebied, dat een onderdeel vormt van een oorspronkelijke hoogveengebied. Langs de zuidkust ligt het stuwwallenlandschap van Gaasterland, met een uitloper naar Sint Nicolaasga. Het gebied heeft de meeste meren van Fryslân en twee van de grootste (Tjeukemeer en Sneekermeer) liggen aan de rand. Hier zijn ook vijf van de elf Friese steden te vinden (IJlst, Workum, Hindeloopen, Stavoren en Sloten), terwijl Sneek en Bolsward op de grens van het deelgebied liggen. De belangrijke kenmerken van de Súdwesthoeke die we in stand willen houden zijn:

- de openheid van het veenweidegebied en de diversiteit van het landschap;
- het stelsel van smalle kwelderwallen met terpen, terpdorpen en terpsteden en de verhoogde boerderijerven;
- de historische kuststeden, vlekken en dorpen, zoals Hindeloopen, Stavoren, Workum en Makkum met hun karakteristieke, herkenbare silhouet en havens van oudsher de oriëntatiepunten langs de kustvormen;
- de invloed van de dynamiek van de zee, zichtbaar in de aanwezigheid van terpen, kwelder-, oever- en omslagwallen, ligging van de dorpen, de waterlopen en de verkavelingsrichting;

- het systeem van zeedijken en voormalige zeedijken, hemdijken en polderdijken.

De landbouw is een belangrijke drager voor het landschap. Innovatieve (bedrijfs)ontwikkeling in de regio stimuleren we. Wel moeten die ontwikkelingen in balans zijn met de belangrijkste waarden van de regio. Ontwikkelingen met een grote impact op de ruimtelijke kwaliteit worden zoveel mogelijk geconcentreerd bij de regionale kernen.

De kernen hebben als plattelandsregio onze bijzondere aandacht. Elke kern heeft zijn eigen specifieke kwaliteiten en wordt gestimuleerd deze te verstevigen. Wij versterken onze regionale kernen door in te zetten op wonen, werken en het voorzieningenniveau. De woonfunctie, die onze kleine kernen kenmerkt, blijven we waarderen. Wij geven aandacht aan onze stads- en dorpsranden om een mooie overgang naar de ruimte te waarborgen, zowel van land als water.

De bebouwing in het landelijk gebied heeft aandacht nodig. Door de schaalvergroting en modernisering komen agrarische bedrijfsgebouwen vrij. Wij stimuleren dat leegstaande boerderijen nieuwe bestemmingen krijgen (transformatie). Soms zal het nodig zijn om te saneren, als de kwaliteit van de ruimte daarom vraagt.

Zoals eerder al gezegd karakteriseren rust en ruimte de Súdwesthoeke. Om die rust te waarborgen, stimuleren we in en nabij (natuur)gebieden elektrisch varen. Zodoende blijft de unieke stilte in stand zodat we de inwoners en gasten die dit waarderen en zoeken, deze kwaliteit kunnen bieden.

Veenweidegebied

Landbouw speelt van oudsher een belangrijke rol in het veenweidegebied. In veel gevallen is het waterpeil afgestemd op de landbouw, dit betekent een hoog zomerpeil en een lager winterpeil. Om

te voorkomen dat de landbouw te maken krijgt met vernatting door verdwijning van het veen en maaiveld daling, zijn aanpassingen in het watersysteem nodig.

Er zijn twee belangrijke typen natuur in het Friese veenweidegebied: de veenweidenatuur (weidevogels en bloemrijke graslanden) en de moerasnatuur (petgaten, moerasbos, rietlanden, openwater). De gebieden met open water zijn in de winter en het voorjaar van groot (internationaal) belang voor veel pleisterende watervogels. Verder zijn deze gebieden belangrijk voor zoogdieren en moerasvogels. Wij koesteren die natuur en willen deze gebieden met hun hoge botanische waarden behouden en internationaal profileren en uitdragen.

Tot 1950 zijn in het veenweidegebied houten palen gebruikt voor de fundering van woningen. Door maaiveld daling komen deze koppen van de fundering op termijn droog te staan, met als gevolg dat zuurstof bij de funderingspalen kan komen die voorheen in een zuurstofarm milieu geplaatst waren. Dit heeft tot gevolg dat funderingen van houten palen gaan rotten en stalen palen roesten. Dan kan er verzakking, scheefstand en andere gevolgschade optreden aan gebouwen. Daarnaast heeft de maaiveld daling consequenties voor ondergrondse (transport)leidingen, wegen en riolering. Wij zullen met onze gebiedspartners zoeken naar oplossingen die de negatieve gevolgen hiervan beperken.

Blauw groene diensten

Wij zetten in op meer betrokkenheid van de maatschappij bij het inrichten, beheren en onderhouden van natuur, landschap en water. Agrarische collectieven kunnen tegen reële financiële vergoeding taken op dit gebied verzorgen. Wij noemen dat 'blauw groene diensten'. Voorbeelden hiervan zijn weidevogelbeheer, beheer en onderhoud van landschapselementen en het aanleggen en onderhouden van waterberging en natuurvriendelijke oevers.

E. Een krachtige samenleving

Wonen

Om de kernen in de Súdwesthoeke vitaal en leefbaar te houden vinden wij het belangrijk dat er een goede kwaliteit van de leefomgeving is en dat de bestaande woningvoorraad (zowel huur als koop) op orde en betaalbaar is. Kwaliteitsverbetering van de woningvoorraad gaan we vooral door transformatie realiseren, dat wil zeggen door het aanpassen en vernieuwen van de bestaande woningvoorraad. Bijvoorbeeld door deze energiezuiniger te maken, of meer geschikt maken voor senioren of jongeren (om deze doelgroepen voor de regio te behouden).

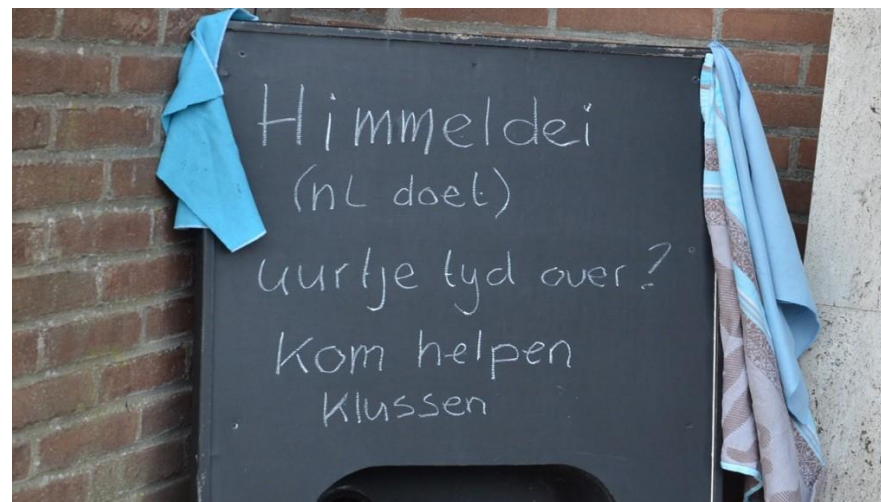
Nieuwbouwproductie zal nog in de grotere kernen plaatsvinden, bij voorkeur via inbreiding. Daarvoor gaan we in gesprek met inwoners, zorgpartijen, corporaties en andere betrokkenen zodat we flexibel en vraaggericht opereren.

Leefbaarheid

Met ons dorpen-, stads- en wijkenbeleid willen wij samen met de inwoners de fysieke, de sociale en de economische leefbaarheid versterken. De leefbaarheid in bepaalde kernen staat onder druk. Denk hierbij aan vrijkomende winkelpanden en aan de bereikbaarheid van ziekenhuizen en andere voorzieningen. Demografische ontwikkelingen zijn daar mede debet aan. De bevolkingsopbouw verandert. Jonge mensen en gezinnen trekken weg uit de kleinere kernen. De mensen die er blijven worden gemiddeld ouder. In gebieden waar deze factoren een rol spelen staan leegstaande of onverkochte huizen. Voorzieningen als winkels, scholen en sportverenigingen zijn er steeds moeilijker in stand te

houden, waardoor uiteindelijk de leefbaarheid in de knel komt; deze uitdagingen gaan we aanpakken.

Ook de sociale leefbaarheid heeft onze aandacht. We hechten eraan dat onze inwoners contact hebben en houden met hun medemensen. De aanwezigheid van ontmoetingsplekken zijn essentiële voorzieningen om de sociale cohesie te versterken. Gemeenten in de regio ondersteunen de versterking van de sociale leefbaarheid met de inzet van dorpencoördinatoren. De Súdwesthoeke is met die inzet vrij uniek.

Sociale betrokkenheid

Als we spreken over een krachtige samenleving, dan willen we dat de betrokkenheid van bewoners tot hun leefomgeving groot is. Sociale verbondenheid, het verenigingsleven en een passend voorzieningenniveau zijn daarin belangrijke elementen. De kernen worden zelf betrokken om hun eigen identiteit te versterken en de sociale cohesie te bevorderen. Wij stimuleren de eigen verantwoordelijkheid van onze inwoners. Voor wat betreft maatschappelijke ondersteuning streven

wij naar een goede balans tussen eigen verantwoordelijkheid, sociaal netwerk en gemeentelijke ondersteuning.

Voorzieningen

Wij gaan het huidige voorzieningenaanbod herijken. Veel voorzieningen in de kleinere kernen staan onder druk. Of het nu gaat om (basis)scholen, het dorpshuis, de bibliotheek, de plaatselijke kruidenier of sportlocaties, al deze voorzieningen zullen in de toekomst betaald moeten worden of zichzelf moeten bedruipen. Onze visie is dat het verdwijnen van voorzieningen niet altijd zeer ernstig is, mits de alternatieven maar beschikbaar en goed bereikbaar zijn. Bij een goede bereikbaarheid denken we aan een goed en betaalbaar openbaar vervoerssysteem (of gedeeld vervoer als schoolbusjes), goede en veilige wandel- en fietspaden en aan snelle internetverbindingen. Vanuit onze gedachte dat sociale betrokkenheid een dragende waarde is, gaan we met (clusters van) dorpsgemeenschappen in gesprek over de keuze van voorzieningen. Twee aspecten zijn daarbij van belang: maatschappelijk draagvlak in de regio en financiële haalbaarheid.

F. Een onderscheidend cultureel historisch erfgoed

Ons cultureel historisch erfgoed omvat alle zaken die we voor onze cultuur en geschiedenis waardevol vinden. Het geeft huidige generaties een beeld van het verleden en draagt bij aan onze culturele identiteit en toekomstbestendigheid.

De Súdwesthoeke is rijk aan cultureel erfgoed dat we graag willen etaleren: de Friese meren en het veenlandschap zoals we hiervoor

beschreven hebben rekenen we hier toe, maar ook monumenten als het Woudagemaal, historische boerderijen en kerken, oude melkfabrieken en scheepswerven, parken en tuinen, de klokkenstoelen en de hemdijken noemen we hier specifiek. We willen dat dit materiële erfgoed op orde is. Dit betekent dat hier en daar een transformatie of kwaliteitsverbetering moet plaatsvinden. Maar niet alles hoeft, of moeten we, in stand willen houden. Soms is saneren een betere oplossing. Hierin gaan we nog keuzes maken, maar dat kunnen we niet alleen. De samenleving heeft daarin een belangrijke stem.

Naast onze roerende zaken is er ook ons immateriële erfgoed: het kaatsen, de Friese Elfsteden, skûtsjesilen, de Friese taal, de kunst van het maken van producten als aardewerk of kaas, (Hindelooper) klederdracht en de bijdragen van culturele verenigingen (toneel, drumband). Allemaal zaken die onze regio karakteriseren en die we daarom koesteren en willen laten zien (en beleven) aan de huidige generatie en veilig willen stellen voor de toekomstige generaties.

Cultuurtoerisme

Onze gasten komen met verschillende motieven naar de Súdwesthoeke. De één zoekt vooral de rust en ruimte, de ander wil meer actief recreëren door bijvoorbeeld te zeilen of te kitesurfen. Veel toeristen hechten er ook waarde aan om iets te leren van de streek waarin ze verblijven. Dit zogenoemde cultuurtoerisme is een groeimarkt. Ons erfgoed leent zich bijzonder goed voor het vertellen van verhalen. Het is onze ambitie om het cultuurtoerisme te versterken door het al aanwezige rijke aanbod beter te gebruiken en te vernieuwen. Dat potentieel kunnen we benutten om bijvoorbeeld culturele arrangementen samen te stellen. Wij zien ook kansen met Culturele Hoofdstad 2018 om ons culturele erfgoed op een verfrissende manier te etaleren.

We willen ook de mogelijkheden van cultuureducatie (kunst en erfgoededucatie) binnen het onderwijs optimaal benutten en de relatie met cultuureducatie buiten het onderwijs versterken. Het is nodig om onze cultuurhistorie te presenteren met moderne en intuïtieve digitale middelen. Dan zijn we ook voor een jong publiek interessant en toegankelijk. Ook willen we hier de talrijke kleinere musea in onze regio betrekken. Deze zouden meer gepromoot kunnen worden als samenhangend parelsnoer, zodat hogere bezoekersaantallen gerealiseerd worden en deze musea financieel meer armslag krijgen. Het gaat ons om het vergroten van de slagkracht op fysiek, organisatorisch én inhoudelijk vlak. Ook benutten we de mogelijkheden voor samenwerking met partners uit andere sectoren en relevante culturele partijen buiten de regio. Bij nieuwe plannen houden we rekening met de bescherming van ons erfgoed.

De Súdwesthoeke wordt gemaakt door actieve gebiedspartners. Overheden, bedrijven en samenleving trekken er in nauwe samenwerking op om een gastvrije en duurzame omgeving te bieden aan het landschap, haar bewoners, ondernemers en recreanten. Dit ambitiedocument is een dynamisch verhaal, een kader voor innovatie en nieuwe programma's. Een regio die wil vernieuwen moet in beweging zijn, daarom is transformatie voor ons een kernbegrip.